

berendezések (pl.: megfelelő nyomásra méretezett nagyobb tartályok), s így módon a beruházási költségek a minimumra csökkenthetők.

Hozzávetőleges számítás szerint az említett átalakítással készülő kb. 10 m³ faanyag befogadására alkalmas berendezés 200 000—250 000,— Ft. Éves teljesítménye — folyamatos üzem esetén — 2500—2600 m³. E néhány adat alapján is belátható, hogy a bevezetőben említett összeg bőségesen fedezi a beruházási, üzemeltetési, sőt az esetlegesen felmerülő egyéb (pl.: válogatási) költségeket is. A műszaki feltételek megteremtésével párhuzamosan, feltétlenül indokoltnak tartjuk — a parketta és parkettaléc árarányaihoz hasonlóan — a gőzölt akác fűrészáru, esetleg gőzölt akác bútortaléc ármegállapítását is. Ennek természetes előfeltétele — a parketta és parkettalécen keresztül — az akáccal szemben fennálló előítélet és indokolatlan ellenállás csökkentése, illetve felszámolása.

A vadaskertkérdés — hazai szemmel

PATAY LÁSZLÓ

Az emberben, elsősorban a saját természetes környezetét feladó városlakóban, nosztalgikus vágy él az állatvilággal, a természettel való közvetlen érintkezés iránt. Kapcsolatot keres vele, látni, hallani, érzékelni akarja, de úgy, hogy megszokott és immáron nélkülözhetetlen kényelmét egyetlen pillanatra se kelljen feladnia, s mégis megfélelkezhessék saját természetellenes életéről.

Hiába látja tehát filmen, képzőművészeti vagy dermoplasztikai alkotáson, melyek a legszakszerűbb módon tökéletes információt adnak a számára, még-sincs az átlagemberre akkora hatással, mintha akár a természetben, akár természetellenes környezetben, de elevenen, a maga valóságában állítjuk elébe az állatvilágot. Az élő állat látványa döntő, és az emberek zöme nem tesz különbséget, hogy azt természetes környezetében, avagy szűk, mesterséges kifutókban látja-e.

A menaszériák, állatkertek, bemutató vadaskertek létesítése és látogatása, szinte oly régi keletű, mint maga az emberi civilizáció. Feljegyzések maradtak ránk mezopotámiai, egyiptomi, föníciai, hettita vadaskertekről, melyeket az uralkodók fejedelmi pompájuk emelésére létesítettek ugyan, de mindig és mindenütt nagy népszerűségnek örvendtek.

Az emberi természet mit sem változott e tekintetben az évezredek során, s ma éppoly sikere van az állatbemutatóknak mint hajdanán. Sőt, ez az urbanizációs folyamat meggyorsulása következtében még jelentősebb, mint annak előtte. Az állatkert, a vadaskert, a vadbemutató, egy darab eleven természetet jelent az ember számára, és a hozzáértő szakemberek, természettudósok, vadászok kezében széles körű biológiai ismeretek terjesztésére, a természettel szembeni felelősségtudat felébresztésére alkalmas fegyverré válhat.

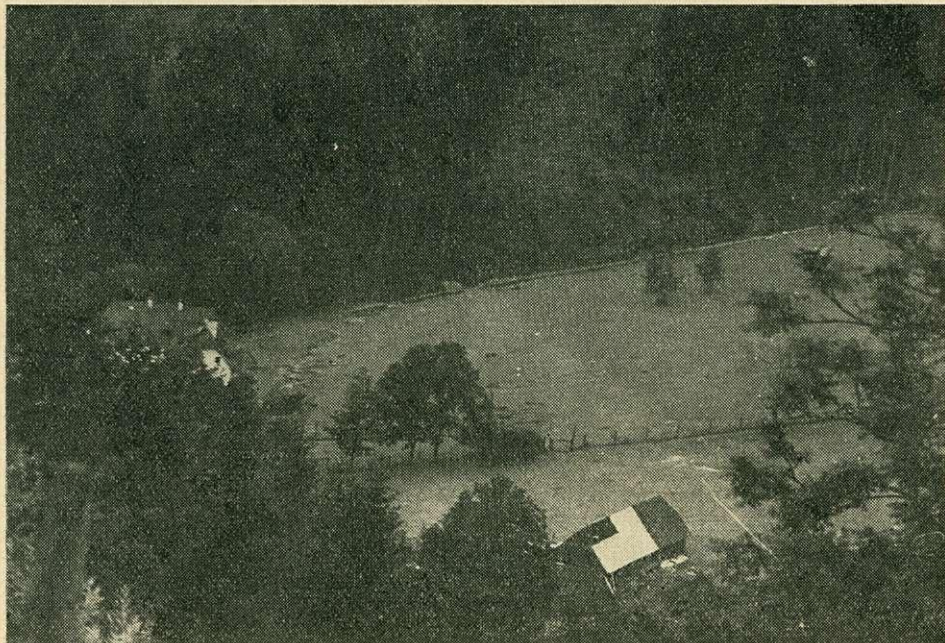
Szerte a világon egyre szaporodnak a vadaskertek, melyek a legkülönbözőbb célokkal épülnek ugyan, de egyeznek abban a törekvésükben, hogy az állatokat lehetőleg a természetest megközelítő körülmények között tartsák.

Világkiállításunk élővadbemutatóján zömében ilyen vadaskertekből származó állatok vettek részt, és a bemutató hivatása volt felkelteni a vadon élő állatok iránti érdeklődést, bemutatva ritka, esetleg kipusztulóban levő, vagy vadászati-lag különösen érdekes fajokat. Megismertetni, megszerettetni ezeket az állatokat, széles körű progapandával társadalmi bázist teremteni a vadászat természetvédelmi hivatásának, felelősséget ébreszteni az állatvilággal, a természettel

szemben, melyet napjainkban bűnös könnyelműséggel, utódai iránti felelőtlenséggel prédál az emberiség.

A természettudományi ismeretterjesztésben, a természetvédelmi propagandában jelentős szerepe lehet mindenfajta állatbemutatónak, de vajon a minket, vadászokat leginkább érintő kérdésekben, a vadászat alakulásában, a vadállomány fennmaradásának biztosításában van-e, lehet-e szerepe? Vajon van-e akkora jelentősége, amint azt sokan, elsősorban Nyugat-Európában, a szó rossz értelmében leginkább civilizálódott területek vadászai állítják, vagy azoknak van igazuk, akik teljesen felesleges és szükségtelen rossznak tartják a vadaskerteket?

Nyugat-Európában, elsősorban a germán népeknél nagy hagyományai van-

Rálátás a mauterni tenyésztő kertre és a vadászkastélyra (fotó: Patay)

nak a vadaskerteknek, melyek eleddig a vagyonosok löpasszióját, „trófea tenyésztő” kedvét voltak hivatva kielégíteni, s csak az újabb időkben nyertek emellett más jelentőséget is. Ma már 6 különböző vadaskertípust különböztet meg a külföldi szakirodalom.

1. *Vadászkert*: Kizárólag vadászati célt szolgáló néhány ha-os parkocskától 500 ha-ig változó területtel. 500 ha fölötti bekerített területet nem tekintenek vadaskertnek, noha vadállományát éppúgy kezelik, mint a kisebbekben. Fenntartásuk a régi hagyományokon alapszik, s nem egy esetben speciális funkciójuk van, mint a vaddisznó- és szarvasparkoknak, melyeknek alaprajza is eleve az eredményesség, elsősorban a lődüh kiélését szolgálja.

2. *Állatbarátok vadaskerjtei*: Ezekben minden különösebb cél nélkül, csak a látvány és a birtoklás örömeért tartanak néhány állatfajt, gyakran össze nem illő, vagy a biotópból kirívókat együtt. Ezek a nagyközönség elől elzártak, magánbirtokok.

3. *Bemutató vadaskert*: Üzleti vállalkozás, célja a lakosság szenzációéhségét,

állatok utáni vágyát kielégíteni, emellett azonban három igen fontos, más célt is szolgálnak. Egyik — és számunkra talán ez a legfontosabb —, elvonják az úgynevezett „természetbarátokat” (természetesen nem fegyelmezett turistákat, hanem szertekóborló renitenseket értek ez alatt) a szabad vadászterületekről, csökkentve ezzel a vadállomány zaklatását, az ivadékpusztítás veszélyét, de nem utolsó sorban a vadászbalesetek számát is. Másodsorban komoly, természettudományos ismeretterjesztő missziót tölthetnek be, természetes környezetükbe állítva a hazai vadfajokat, a biotópba beleillő idegen fajokkal, esetleg kipusztulóban levő, sajátos nemzeti háziállataikkal együtt. Harmadszor, de nem utolsó sorban, szerepük lehet egyes pusztuló, és emberi közbeavatkozás nélkül már fenn nem maradó állatfajok megmentésében, amint az a Milu és a mezopotámiai dámvad esetében is történt.

4. *Kísérleti és megfigyelő vadaskertek*: Itt folynak a különböző experimentális vizsgálatok. Küzdelem a vadbetegségek, elsősorban a parazitózis ellen, örökéletani és tenyésztési kísérletek, elsősorban trófeatermelés céljából, etológiai, ökológiai, állatszociológiai vizsgálatok, meghonosítási és immobilizációs kísérletek. Ez a vadaskerttípus az, amelytől a fenntartók a vadállomány fennmaradásának biztosítását remélik.

5. *Téli vadaskert*: Franz Mayr-Melnhof alakította ki rendszerét, mely szerint a nyáron szabadterületre eresztett rőtvdát télire a vadaskertbe fogják, hogy ezáltal megelőzzék a hántáskárokat. Ezek a mintegy 10 ha/50 db szarvas nagyságú kertek fenntartása véleményük szerint olcsóbb, mint a hántás okozta kár összege.

6. *Karantén*: Az új telepítésre váró, vagy betegség-gyanús vadat tartják benne.

Egyes, meglehetősen szélsőséges nézetek szerint a jövőben, az emberi civilizáció előretörésével nemcsak a biotóp területe csökken katasztrófális mértékben, de csökken az egységnyi terület vadeltartó-képessége is. Vadaskertek létesítése az egyetlen mód, ahol a vadállomány még fenntartható. A vadnak mind silányabb biotópba való szorulása folytán a trófeaszínvonal fenntartása csak az alkalmazható zootechnikai módszerek igénybevételével biztosítható, egyes vadfajok ma már csak a vadaskertekben tarthatók fenn és őrizhetők meg az utókor számára. Nyugaton egyre inkább hódít ez a nézet, s látszólag tetszetős, valójában azonban rendkívül káros elméletének mind több pártolója akad. Hazai vadászati vadgazdálkodási koncepciónk, mely a helyes arányok megteremtésén fáradozva a lehető legobjektívabb vizsgálati módszerek segítségével keresi a járható utat, nem ért, nem is érthet egyet ezzel a szélsőséges szemlélettel, mint ahogy sok ellenzője akad hazánkon kívül is.

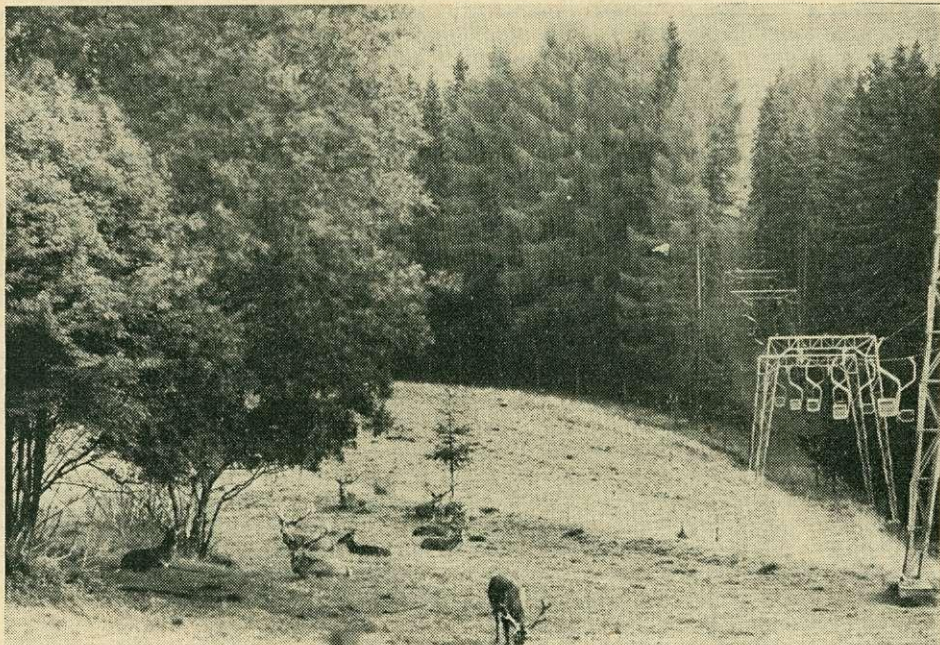
Mint állattenyésztőt, rendkívül érdekelt a vadgazdálkodásban, elsősorban a trófeás vadak tekintetében szóba jöhető zootechnikai módszerek alkalmazása, mint vadászt mindazon módszerek és törekvések alapos megismerése, melyek az európai nagyvadállomány fenntartását tűzték ki célul. Örömmel ragadtam meg az alkalmat 1969 nyarán, amikor meghívást kaptam, hogy tekinteném meg Ausztria egyik legnevesebb vadaskert-komplexumát, *dr. Reuss* által fenntartott mauterni kísérleti és bemutató vadaskertet, s tanulmányozzam az ott folyó munkát.

Maga a vadaskertkomplexum 800, illetve 1200 m tengerszint feletti magasságban fekszik. Az úgynevezett tenyésztő vadaskert egyik oldalát Tanklerhube vadászkastély zárja le, s egy 15 ha-os tisztás, némi erdőszegéllyel. A kastély feljárója melletti oldalban helyezkednek el a karanténok, hiszen az ilyen jellegű objektumba elkerülhetetlen idegen állat behozatala. Három hetes elkülönítés után, alapos egészségügyi vizsgálat és féregtelenítés előzi meg a va-

daskertbe bocsátást. De ide zárnak minden sérült, beteg, vagy a többiek által kivert vadat is.

A kastélytól jobbra, mintegy 1200 m magasan vannak a bemutató vadaskertek, melyek között cserkészút vezet. Összes területük 45 ha, és növénytelepítésük olyan, hogy a látogatók bármikor láthatnak vadat. A kertek felett kötélpálya — libegő — szállítja a látogatókat fel a tetőig, ahol vendéglő van s a cserkészutak kezdődnek. Valóban érdekes látvány letekinteni a lábunk alatt legelésző szarvasokra, dámokra, shetlandi pónikra, skót felföldi marhára. Vonzza a látogatókat.

A kerítés mentén mindenhol csúszdával elátott favályúk vannak. A látogatók

A bemutató vadaskerten keresztül vezet a libegő pálya (fotó: Patay)

mindenütt egyformák, ott éppúgy szeretik bezabáltatni az állatokat mindenféle nem nekik való táplálékkal, mint hazai állatkertjeinkben, s bármint küzdünk is ellene, meggátolni sohase tudjuk.

Nos, a vadaskert gazdája, nem gátolja az etetési szenvedély kiélését, ellenkezőleg, hasznot húz belőle. Fenn a vendéglőnél megvásárolható a kiadagolt takarmány — természetesen az önköltségi ár többszörösén —, és ezt a csúszdában tálalhatják a vadnak. Ha eladták a szigorúan kiszabott napi adagot, beszüntetik az árusítást, ha nem kelt el, akkor este eléjük öntik.

A vadkerítések nem túl erősek. 15×25 cm-es kötésű drótháló, mintegy 2—2,5 m magasak. Annak ellenére, hogy kevesebb takarmányt adagolnak, mint amennyit szabad területen találna a vad, mégsem töri vagy ugorja át a kerítést. Sőt, a vaddisznókat is ugyanígy kerítik el, és a földbeeresztett kerítéstől mintegy 25 cm-re, alig valamivel a föld felszíne felett, egy vékony, de jól megerősített gerenda fut végig, a túrás megakadályozására. Ez úgy látszik elegendő is.

A vadaskerteknek nagy és meglehetősen vegyes állománya van. Dávidszarvas, melyet mostanában kísérlelnek meg újra eredeti hazájában visszatelepíteni, mezo-

potámiai dám, melynek agancsa sokkal kevésbé lapátos a közönségénél és testre is inkább a gímszarvashoz hasonló.

Közönséges dámvad, melynek külön vadászkeretet is tartanak fenn. Érdekes, és talán idehaza is hasznosítható az a megfigyelésünk, hogy egyazon éghajlati és takarmányozási körülmények között a betelepített dámvad kondíciója lényegesen magasabb, mint az őshonos gímszarvasoké. A dámvad sem magashegyi állat, mégis szemmel láthatóan igen jól megvan ebben a magasságban is, sőt elég tisztességes lapátot is rak.

Az exóták közül kiemelkedik szépen pettyezett csuhájával az Axis szarvas. A perzsa marál x gím szarvashibrid elsősorban állattenyésztői szemmel érdekes, mert remekül érvényesül a heterózishatás. Testnagyságra, csontozatra, szervezeti szilárdságra messze meghaladja felmenőit, s még az egyébként igen jó húsban levő dámvadak mellett is olyan volt, mint egy söremarha.

Amint láttam, a vadaskertkomplexum részben idegenforgalomra épített jövedelmi forrás, részben a vadászterület (4000 ha) szarvasállományának minőségét javító tenyésztőmunka bázisa. A cél egy olyan konstans vonal kitenyészése, mely lényegesen jobb agancsot rak, mint az őshonos hegyi szarvas. Ezért Európa híres rőtvdpopulációjából egy-egy valóban jó bika s 10 tehén után állítanak vonalakat fel. Kiválasztják azokat a vonalakat, melyek bírják a magashegyi éghajlatot, a természetes élettérben található takarmány $\frac{3}{4}$ -én is jó agancsot nevelnek. Ezeket a vonalakat egymás között keresztezve kapcsolódási teszteknek vetik alá az agancsnevelés szempontjából, s a legjobb vonalakkal rokontenyésztést folytatnak.

Két-három generáción keresztül a törzsalapító bikával hágtják tehén utódait, s a fiatal bikák közül csak a pluszvariánsokat megtartva, a gyengébbeket irgalmatlanul selejtezik. Így kiváló anyaghoz jutnak, s mutattak nekünk olyan fiatal bikát, melynek első agancsa, jó németesen első feje, 10-es volt.

A bevált törzset és ivadékait aztán egy nagyobb, a már említett tenyésztőkertben, de meghatározott párosítás nélkül egymás között továbbszaporítják, a selejtezési normákból mit sem engedve. Mikor az állomány kellően felszaporodott, kiengedik a szabad vadászterületre, ahol az őshonos állományt előzőleg igen erősen leivadászták. Itt a vad lényegesen jobb takarmányhoz jutva, bizonyára jobb agancsot is nevel majd.

A magyar és jugoszláv területről származó rőtvd nem bírta a nagy magasságot, s úgy látszik, hogy a jövő magashegyi szarvasát a skót hegyiszarvas és az őshonos steier szarvas után tenyésztik majd. Láttuk a már kialakult törzset. Bikája a mi szemünkkel inci-finci, alig 150 kg súlyú, de meglehetősen nagy és főleg sokágú, 210 internacionális pont körüli agancsot viselő állat. Persze aprócska teste méginkább eltúlozta az agancs arányát, melynek koronája olyan volt mint egy fordított karácsonyfa. A magam részéről inkább lónék már 3—4 kg-os agancsot viselő igazi, vad szarvast valahol Nógrádban, mint ennek ivadékait. Tudjisten, egy kicsit úgy érezném magam, mintha elvadult háziállatokra puskáznék.

A téli vadaskerteket nem volt alkalmam látni, de mint elmondták, semmi egyéb, egy tágas kerítéssel körülvett etető, leereszthető kapuval.

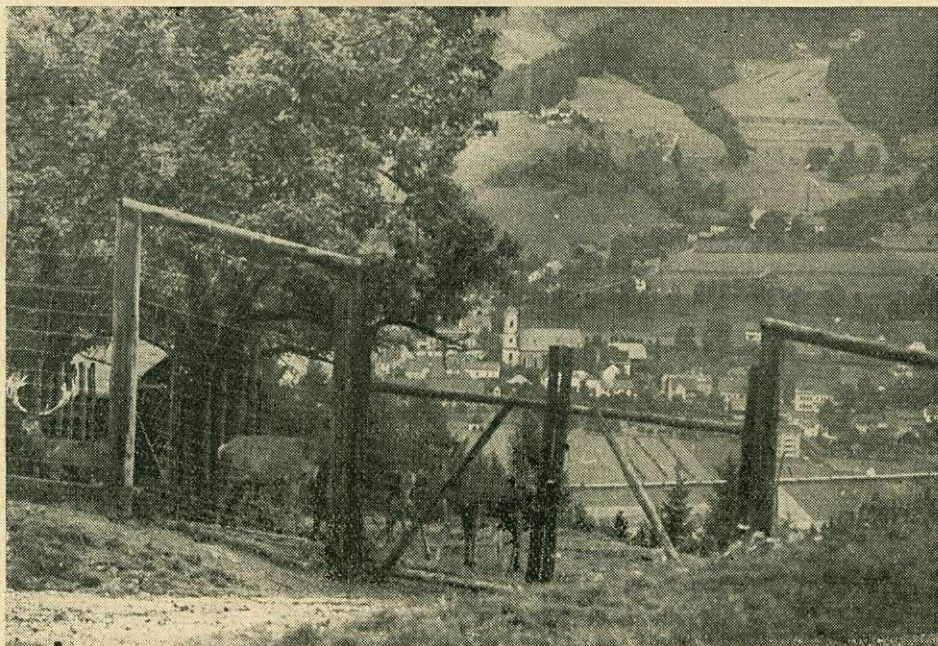
Mautern után megtekintettük a hasonló elvek szerint épült és annak kiegészítőjéül szolgáló altenfeldeni vadasparkot Felső-Ausztriában. A táj lényegesen szelídebb, talán a mi Zemplénünkre emlékeztet leginkább. Itt helyezték el a magashegyeken rosszul fejlődő síkvidéki szarvastörzseket és keresztezéseiket.

Kedves élmény volt, amikor a még karanténban levő négy magyar, a budapesti Állatkertben felnőtt szarvasborjú nyomunkba szegődött, s nem akart tágitani tőlünk. Megéreztek rajtunk a „hazai szagot”, ahogy tréfásan mondtuk.

Tény, hogy a borjak közelében magyarul is beszéltünk, de nem mernék megszenenő következtetést levonni ebből.

A kertben európai dámot, indiai barazingát, ceyloni sambret, axisszarvast, Dubowszky-, más néven ázsiai szika-szarvast, közeli rokonát a valódi szikának, mely Japánban honos, Black bock, vagyis fekete ló-antilopot, Nippont, kaukázusi zebut, az őstulok Heckék által rekonstruált formáját, tarpánhucut, nandut, guanakot, európai vaddisznót, sziámi csüggőhasú disznót, kameruni törpekecskét, muflont, őzeket láttunk. Ha megépül kertjük, zergék és pyreneusi, illetve alpesi vadkecskék is kerülnek ide.

Bár az ilyen vegyes jellegű vadaskertek üzleti befektetésnek sem rosszak, az

Mautern község a vadaskertek bejáratától nézve (fotó: Patay)

osztrák állam természetvédelmi területekké nyilvánította őket, adómentességet élveznek. Reuss dr. adatai szerint egy-egy ilyen vadaskert évi fenntartási költsége bruttó 300 000 Schilling, évente mintegy 30—50 000 látogatót fogadnak és a beruházás mintegy 20—25 év alatt amortizálódik. Ebben a költségvetésben nem szerepel a majdani jobb minőségű, tehát kurrenssé váló bikák értéke, valamint a cserekereskedelemből származó értéknövekedés sem. Magát a beruházást igyekeznek minél kisebb befektetéssel megvalósítani, keresik az olcsó, házilag kivitelezhető megoldásokat. Egy folyókilométer kerítés beruházási költsége 40 000 Schilling, ami viszonylag igen alacsony. Maguk a kertek mind felépítésük, mind berendezésük szempontjából olyanok, hogy bármely nagyobb városunk közelében akár egy jobban működő vadásztársaság is építhet hasonlót.

Ügyes, jól szervezett propagandával valós értékénél lényegesen nagyobb érdeklődést keltenek irántuk, s ügyes kereskedelmi fogásokkal nagy látogatottságot biztosítva teszik rentábilissá sőt hasznot hozóvá vadaskertjeiket.

Meglehetősen vegyes benyomásokkal térünk haza tanulmányutunkról, mely

betekintést engedett az odakint folyó munkába, s hozzájárult ahhoz, hogy vadgazdálkodási vadászati koncepciónk szemüvegén át nézve helyére telessük a vadaskerti kérdést.

Bár elismerésre késztetett minket az a lelkes ügyszeretet, amivel az üzleti célon túl *Reuss dr.* a vadaskerti problémát kezeli, a látottak alapján csak megszilárdult az a meggyőződésünk, hogy nem az egyetlen, sőt nem a helyes út a vadászat vadaskertekbe szorítása, de tévútra vezet az az irányzat is, hogy a vadaskertekben „nemesített” vaddal árasszuk el a degradálódó szabad vadászterületeket. Önmagában vadaskertek létesítése nem oldja meg az európai nagyvadkérdést, még csak nem is biztosítja megnyugtató módon a vadászható fajok fennmaradását.

Sportszempontról a vadaskert, de még a téli vadaskertbe befogott, ott selejtezett, aztán nyárra kieresztett vad sem pótolhatja a szabad vadászterület nyújtotta gyönyörűséget. A kerítéssel körülzárt térben korlátozott a vad menekülése, rejtőzködése, eleven céltáblává válik. A disznó-, szarvas- és dámparkok területe ritkán haladja meg a 100—200 ha-t, s abban olyan nagytömegű vad él összezsúfolódva, mesterséges takarmányon, hogy úgy válogat bennük a vadász, mint háziasszony a lábasjóság között, melyikből is főzön paprikást vasárnap.

A vadkárelhárításnak és selejtezésnek kétségtelenül eredményes módja a téli vadaskert, azonban ha az állománytervezésnél szigorú következetességgel figyelembe vesszük a biotóp vadeltartókéességét, figyelemmel vagyunk az erdő- és mezőgazdaság igényeire, szükségtelen félszelid, télen kézről etetett állattá süllyeszteni legnemesebb vadunkat, a szarvast, a hántáskárok más módon is megelőzhetők.

A vadaskertekben végzett zootechnikai munka kétségtelenül igen eredményes lehet. Célravezető, gyors, hatásos módszer, csak éppen távol áll a vadásztattól. Tenyésztett állattá, háziállattá züllesztjük a rőt vadat vele. Az kétségtelen, néhány generáció után ki tartja majd nyilván, hogy ősei vadaskerti, szelid állatok voltak, mégis az ilyen szarvasenyészetnek az a veszélye, hogy tulajdonosa nem elégszik meg egyszeri nemesítő munkával, nem tart mértéket, hanem újabb és újabb anyaggal kísérletezve a genetikai és takarmányozási maximumot hajszolva rekord agancsokat gyártó szarvasfarmokat létesít, mint azt Argentínában az Instituto Zoological dr. Adolf Vogel Parque Diannájában teszik.

Csak hogy míg apróvad vadászatánál annak sportértékét egyrészt a lősport adja, s így nem tekinthető vadásziatlannak a fácánfarmok vadtenyésztési intenzitása, a nagyvad vadászatánál maga a lövés jelentősége eltörpül a különleges élmény hatása mellett.

A tenyésztett szarvas vadászata aligha okoz igaz vadászélvezetet, degradálja a vadászat és a valóban kiváló trófeák értékét.

Hazai olvasmányaim és tanulmányutam alapján a nyugati vadászat ismeretében bizvást állítom, hogy mi járunk helyes úton, amikor nem vadaskerteket építünk, hanem az erdő-, mező- és vadgazdálkodás összhangjának megteremtésére törekszünk; a szigorú gazda szemével tárgyilagosan vizsgálva munkánkat úgy jelöltük ki ebben az együttesben nagyvadunk helyét, hogy az a másik termelési ág kárára ne válhassék, ugyanakkor a vad fennmaradása biztosítva legyen.

Trófeáink egyre javuló minősége bizonyítéka utunk helyességének. Ha továbbra is ezen az úton járunk, betartjuk a három gazdálkodási ág között kialakulóban levő helyes arányokat — itt elsősorban a szigorú létszám- és ivararány előírások betartására gondolok — akkor megoldható a nagyvad magas szintű tenyésztése szabadterületen anélkül, hogy tetemes vadkárt okozna. Vagyis

folytatható korszerű erdő- és mezőgazdálkodás a vadállomány fenntartása mellett is.

Van-e hát értelme, hogy vadaskerteket létesítsünk hazánkban?

Erre a kérdésre csak egyértelmű *igennel* válaszolhatunk, a következő okokból.

Bármilyen sokat is beszélnek világszerte a vadászati kutatásokról, s azok eredményeiről, alig többek ezek az eredmények nagytömegű statisztikai adat más és más szemszögből vizsgált halmazánál. A megfigyelések egyediek, a következtetések levonása gyakran elhamarkodott, nem áll megbízható kísérletes adat mögöttük.

Még viszonylag leginkább ismert vadféléseink biológiája is rejtély előttünk, és számtalan meghatározó jelentőségű kérdésben vakon tapogatózunk. Ezek a kérdések aligha oldhatók meg másképpen mint szigorú, jól megtervezett és jól felépített experimentális úton.

A szabad területen élő gyakorlatilag korlátokat alig ismerő vad vizsgálatára bár nem lehetetlen, de rendkívül nehézkes. A megfigyelések összehasonlítási alap nélkül állóak, statisztikai, biometriai módszerekkel értékelhetetlenek, a legelemibb következtetések levonását számtalan hibaforrás gátolja. Egy kísérlet lefolytatása csak azonos ökológiában, azonos populációból eredő csoportokon végezhető, amelyek csakis a vizsgált kérdésben térhetnek el egymástól. Ehhez pedig elkerülhetetlen a vadaskerti tartás.

Ha nem gondoskodunk róla, hogy az egyes csoportok ne keveredjenek, egyedek el ne vándoroljanak, hogy minden egyes kísérleti állatról pontos képet kapjunk, illúzió minden vadbiológiai kutatás. Meg kell teremteni az experimentális út olyan feltételeit, melyek között egyazon kísérlet akár többször is megismételhető, hiszen *egy* kísérlet nem kísérlet, hogy értékelhető adatokhoz juthassunk. Nagyvadunk biológiájával kapcsolatosan a szakirodalom megállapításainak zöme nem egyéb feltételezéseknél, spekulatív úton levont következtetéseknél, s a hasonló módszerekkel elért eredményeket a biológiai kutatás más ágaiban (teszem azt az orvostudományban) el se fogadják.

A jövő szisztematikus vadbiológiai kutatásai érdekében tehát szükséges kísérleti vadaskertek létesítése akkor is, ha azok önmagukban esetleg nem rentábilisak.

Ráfizetéses, de okvetlen szükség van minden gazdaságban karanténrendszerre, ahol a kimenő, illetve behozott vad egészségügyi megfigyelés alatt tartható. Meggátolható általuk egyes területek fertőződése, eleve kizárják a betegségek behurcolásának lehetőségét.

Ha kísérleti vadaskertjeinket úgy építjük meg, hogy azok látogatókat fogadva bemutató vadaskertként is szerepeljenek, biztosíthatjuk azok rentabilitását. Ezekben bemutathatnánk világhírű vadállományunkat, természetes környezetében ugyan, de zárt téren, s méltán számíthatunk mind hazai, mind külföldi turisták nagy érdeklődésére. Ha nagyobb városaink, nevesebb idegenforgalmi körzeteink hatósugarába telepítenénk őket, s megfelelő, korszerű és nagyhatású propagandát fejtenénk ki velük kapcsolatban, elegendő látogatottsággal rendelkezni ahhoz, hogy fenntartásuk rentábilissá válna.

Mint bevezetőmben is megemlítettem, a vadonélő állat vonzása igen nagy, s ha a város lakó embert nem kényszerítjük a maga papucsos, autós, frizsideser komfortjának feladására, vagyis szinte tálcán kínáljuk számára a vaddal való találkozás élményét, felüdülését, szórakozását, de elsősorban biológiai ismereteinek elmélyítését szolgáljuk. A vadaskertek, a tudományos cél, a vadbiológiai, vadtenyésztési kutatás mellett, kulturális missziót tölthetnének be, közelebb hozva a természetet az emberhez.

Létesítési és fenntartási költségük lényegesen kisebb mint egy-egy hasonló

területű állatkerté, s meggondolandó, hogy céljuknak nem megfelelőbbek-e? Hazai vadfajaink mellett néhány kiveszőben levő, de hajdanán hazánkban is élt állatfajt, — európai bölényt, jávorszarvast stb. — vagy érdekesebb, de a biotópba mindenképpen beleillő exótát (tehát nem majmot és oroszlánt), s a vidék tipikus háziállatait bemutatva bennük, élő múzeumokat létesíthetnénk, melyek inkább szolgálnák a biológiai műveltség elterjedését, a természetvédelmet, mint jelenlegi, valljuk be sokszor menazséria jellegű, vidéki állatkertjeink.

Annál is inkább, mert éppen ismeretterjesztő missziójukat, az állatok természetes környezetben való bemutatása által — véleményem szerint — jobban el is látnák.

1971. tavaszának időjárása

Az elmúlt tavasz időjárását általában nagy szélsőségek jellemzik. Erős lehűlések és felmelegedések váltogatták egymást rendszerint csapadék nélkül. Így a tavasz időjárása összességében a szokásosnál szárazabb volt.

Főleg márciusra jellemző elsősorban a nagy szélsőségesség. A hónap első fele az évszakhoz képest igen hideg, télies volt. Ekkor gyakran havazott is. A márciusi tél leghidegebb napja 5-én köszöntött be. Budapesten ezen a napon e században először mértek $-10,0^{\circ}\text{C}$ -ot. Ettől kezdve fokozatos felmelegedés indult, s 20. és 21-én az abszolút maximum meghaladta a $20,0^{\circ}\text{C}$ -ot, ami megközelíti e nap 100 éves rekordját. Ennek ellenére a havi középhőmérséklet $1,5-2,5$ fokkal a sokévi átlag alatt maradt.

A hónap folyamán lehullott csapadék mennyisége az ország túlnyomó részén kevesebb volt az átlagosnál. A sokévi átlagnál több csapadék csak a Dunántúl nyugati részén és a Dél-Duna mentén esett. Többször volt kisebb havazás, majd havas eső. Viszont a hónap második felében már több helyen észleltek záporosót és zivart. A napfénytartam havi összege 20—50 órával maradt el a sokévi átlagtól.

Április időjárása csak annyiban változott, hogy melegebb volt a szokásosnál. A szárazság tovább tartott. A havi középhőmérséklet $10,3-11,7^{\circ}\text{C}$ között változott, ami $0,1-1,1^{\circ}\text{C}$ -os pozitív hőmérsékleti eltérést okozott. A hónap nagyobb részében kellemes, meleg időjárás uralkodott. Országszerte 23-án volt a legerősebb felmelegedés $22,6-24,9^{\circ}\text{C}$ -os maximummal. Hávösebb idő a hónap első, középső és utolsó napjaiban volt. Az abszolút minimumokat 15-én, 16-án és 29-én észlelték $0,2$ és $-2,7$ fokkal.

A havi összes csapadék áprilisban is az ország túlnyomó részén az átlag alatt maradt. Eloszlása rendkívül szeszélyes volt. De az 50 mm-t csak a Mátrában, Magyaróvár, Kőszeg és Somogyuszob környékén haladta meg. Legtöbb csapadékot a Kékestetőn észleltek, $77,4$ mm-t. Havazás már csak a hegyekben fordult elő. 20-a után több helyről jelentettek jégesőt.

Az elmúlt május időjárását bőséges napfény és meleg jellemezte. Még a hónap első hetében az évszaknak megfelelő időjárás uralkodott. 9-én fokozatos felmelegedés indul, s a hónap közepére rendkívül meleg, nyári időjárás köszöntött be. A napi középhőmérsékletek $3-7^{\circ}\text{C}$ -kal haladták meg a 100 éves átlagot. A legnagyobb felmelegedés $17-21$ -e között volt, amikor a maximum országszerte elérte a $28,5-30,4^{\circ}\text{C}$ -ot. Május 17-én Budapesten 1871 óta ekkora felmelegedést még nem észleltek. A hónap végére ismét a rendes mederbe zökkent az időjárás.

A havi csapadékösszeg általában 100 mm alatt maradt. Csak Budapest, a Duna-kanyar, Mátészalka, Makó és Tab térségében esett ennél több csapadék. Szárazabb terület a nyugati határszélen és a Körösök vidékén található. Itt a leesett csapadék a sokévi átlag felét sem érte el. A legtöbb csapadék Budapesten volt: 156 mm.

Az előzőekben jellemzett tavaszi időjárás a májusi nyár kivételével inkább kedvezően ítélné meg. Mind a csemetekerti, mind az erdősfíntési munkákat idejében el lehetett végezni. Ugyanez mondható a kitermelésre és szállításra vonatkozólag is. Az erős hőmérsékleti szélsőségek inkább biológiailag jelentenek kárt. A csemetekertekben erős csemetedőlés következett be, majd a hosszantartó májusi száraz meleg pusztított. Ennek hatása az erdősfíntésekben is tetemes kárt okozott. A májusi csapadék zöme ugyanis a hó végén hullott, ami szárazabb termőhelyeken a száraz március és április után már későn érkezett.

Az elmúlt tavasz időjárása tehát az erdőgazdálkodás biológiai tevékenységére hatott károsan. Hatása a nyár folyamán lesz lemérhető. Annyi azonban már tény, hogy ebben az évben a tervezettnél jóval kevesebb 1 éves fenyőcsemete lesz.

Dr. Papp László